

Deum, id est, animæ eorum salvæ sint apud Deum.

Ad secundam dico : ipsum Augustinum postea cognovisse sinum Abraham fuisse in inferno, ut patet ex tractatu in Psal. LXXXV et lib. XX de Civit. Dei, cap. 15, quæ sententia est omnium Patrum, et totius Ecclesie. Dico igitur : prædicationem Christi in inferno non fuisse ad convertendos Infideles, sed fuisse solum ad annuntiationem gaudii magni piis animabus, quibus annuntiavit completam esse redemptionem, ut intelligerent, se jam inde liberandas, et tempore suo etiam corpora recepturas. Atque hæc de expositione S. Augustini, quam refutavimus, secuti mentem ejus, non verba.

Secunda expositio est Bezae in Annotat. ad eum locum, ubi sic exponit : « Christus in spiritu, id est, divinitate, veniens prædicavit spiritibus in carcere, id est, spiritibus, qui nunc sunt in carcere inferni », sed tunc quando eis prædicabatur, non in carcere, sed in corpore erant, quando videlicet fiebat arca Noe. Hanc expositionem ita jactat Beza in defensione suæ versionis contra Castalionem, ut propter illam dicat, sibi coram et per litteras a multis gratias actas.

At hæc non differt ab illa S. Augustini, nisi in tribus. Primo, quod Augustinus suam proponit ut dubiam, et quæ teneatur donec melior non invenitur : Beza suam vult esse certissimam. Secundo, quod Augustinus servat textum, ut invenit a Majoribus scriptum ; Beza pro sua audacia mutat, et ubi nos habemus : *Qui in carcere erant*, ipse vult legi : *Qui in carcere sunt*. Et licet in Græco nullum sit verbum, tamen omnes Latini hæcenus legerunt *erant*, et Græci, quos citavimus, exponunt *erant*, non autem *sunt* ; siquidem eos volunt a Christo liberatos de carcere : non potuit autem vere dici tempore Petri de illis spiritibus eos tunc in carcere fuisse. Tertio, quod Augustinus per carcerem intellexit corpus mortale : Beza intelligit infernum ; id quod pro nobis est. Itaque sententia Bezae, quatenus differt ab illa S. Augustini, non eget refutatione, quia pro nobis est : quatenus cum illa convenit, jam refutata est.

Argumenta quoque ipsius, ex dictis omnia facile solvantur. Primum objicit, quia dicitur Christus in Spiritu venisse. Respondeo : jam ostendimus, hoc loco spiritum significare animam. Secundo, quia tantum fit mentio incredulorum, quibus nihil pro-

fuisse descensus ad inferos. Respondeo : jam diximus, illos quondam incredulos fuisse, sed postea conversos ad Deum et pie mortuos. Tertio objicit, quia nihil hic dicitur de liberatione animarum. Respondeo : prædicationem Christi nihil fuisse aliud, quam nuntium liberationis. Quarto objicit, absurdum esse mortuis prædicare, qui non possunt converti. Respondeo : non esse prædicatum ut converterentur impii, sed ut gauderent animæ piorum.

Tertia expositio est Calvini lib. II Institut. cap. 16. §. 9. et in Psychopannychia, ubi dicit, ex sententia Petri Christum prædicasse spiritibus defunctorum et bonis et malis, non quod ad eos venerit per animæ præsentiam, sed quod effecerit, ut sentirent effectum passionis et mortis suæ, et boni quidem gaudium reciperent, mali mererem.

Et quia poterat aliquis dicere : quomodo animæ piorum dicantur esse in carcere, cum per Calvinum semper fuerint in celo ? Respondet : illud in *carcere* debuisse verti in *specula* : nam vox Græca *φυλακή*, significat tam carcerem, quam etiam vigiliam, observationem, excubias. Itaque animæ piorum dicuntur fuisse in specula, quia erant in continua expectatione passionis Christi. Addit præterea : posse etiam dici eas fuisse in carcere, quia veluti sub nube et umbra eminus lucem prospiciebant, ita ut illa expectatio carcer dici posset.

Hanc explicationem dicit Calvinus talem esse, ut plane confidat, se bonis omnibus persuasurum. At falsus Propheta fuit, nam ne suo quidem vicino, atque addictissimo sibi, ac successori Beza persuasit. Siquidem Calvinus per spiritum intelligit efficaciam, Beza Divinitatem. Calvinus per carcerem speculam cœlestem ; Beza custodiam infernalem. Calvinus per *spiritus in carcere* animas piorum, Beza animas Damnatorum. Calvinus vult, hoc esse factum in morte Christi ; Beza tempore Noe. Vel ergo Beza non est vir bonus, vel Calvinus non persuasit omnibus bonis.

Sed his omissis, expositio Calvini facile refelli potest. Primum enim per *spiritum* non potest intelligi efficacia, sed anima ; tum quia hic distinguatur contra carnem tanquam contra alteram partem ejusdem compositi ; tum etiam quia hic dicitur, Christus spiritu profectus prædicasse, ubi illud *profectus* notat mutationem personæ de loco ad locum.

CAPUT XIV.

Adfertur traditio Patrum de descensu Christi ad inferos.

Secundo falsum est *φυλακή*, significare speculam in eo sensu, quem Calvinus intendit : nam *φυλακή*, proprie custodiam significat a verbo *φυλάσσειν*, quod est *custodia, observo* etc. et inde traducitur ad significanda omnia, quæ ad custodiam et tutelam pertinent, qualia sunt carceres, excubie, vigiliæ etc. at non potest significare simplicem expectationem, seu vigiliam, quæ non referatur ad custodiendum ; nec facile inveniet Calvinus aliquod exemplum in bonis auctoribus pro hac specula sua.

Quod autem dicit ; expectationem in umbra posse dici carcerem, ridiculum est. Nam hoc modo, nocturno tempore dum expectamus diem, omnes essemus in carcere ; et præterea animæ piorum, etiam si subobscurè prospicerent Christum, tamen multa alia perspicue cernebant, et absolute in lumine erant. Imo vero, quo pacto, Calvini sententia, dici poterant esse in tenebris, vel in carcere, si in celo erant ? quis enim capiat, in celo esse tenebras et carcerem ?

Tertio, Calvini sententia seipsam destruit, nam ipse duo dicit. Primo, spiritus in carcere esse animas piorum expectantes Christum, et istis Christum annuntiasse gaudium. Secundo dicit, Christum tenuisse suam prædicationem animas impiorum, et hoc significari illis verbis : *Qui increduli fuerunt aliquando cum fabricaretur arca*. At Petrus de iisdem loquitur ; sic enim ait : *His qui in carcere erant spiritu veniens prædicavit, qui increduli fuerunt aliquando etc.* Et in Græco est participium *ἀπειθήσαντες* *inobedientibus* seu *non credentibus*. Oportet igitur in eo carcere fuisse spiritus illos aliquando inobedientes, et si isti sunt spiritus impiorum ; oportet necessario, vel spiritus impiorum fuisse in specula cœlesti, vel illud *φυλακή*, non *speculam*, sed *carcerem* significare.

Ultimo accedit, quod hæc est sententia singularis et contraria omnibus Veteribus. Maneat igitur sententia Patrum, quæ docet, Christum in carcere inferni sanctis Patribus prædicasse.

Nunc id ipsum, quod ex Scripturis probavimus, ex Patrum traditione breviter confirmabimus. Ac primum habemus Symbolum Apostolorum ab hæreticis receptum, ubi post expressam sepulturam habetur *Descendit ad inferos* ; non sunt ergo unum et idem sepeliri, et descendere ad inferos. Nec potest dici, posteriorem sententiam esse repetitionem prioris. Nam Symbolum est compendium Fidei brevissimum, in quo summum vitium esset aliquid repeti. Nec potest esse posterior sententia explicatio prioris, quia explicaretur notum per ignotum.

Præter Symbolum, habemus duo Concilia : nam Toletanum IV, cap. 1. sic ait : « Descendit ad inferos, ut sanctos qui ibidem tenebantur, erueret. » Et Lateranense sub Innoc. III, cap. 1. « Descendit, inquit, ad inferos, resurrexit a mortuis, ascendit in cœlum, sed descendit in anima, resurrexit in carne, ascendit pariter in utroque. »

Præterea omnes Patres hoc docent. Thaddæus discipulus Domini apud Eusebium lib. I hist. cap. ult. prædicans Fidem Christi, inter alia hæc dicit : « Descendit ad inferos, et disruptit maceriem, quam in sæculo nemo disrupterat, qui descendit quidem solus, ascendit autem cum grandi multitudine. » Hæc de sepulcro intelligi nequeunt : neque enim corpus in sepulcro disruptit maceriem, nec inde ascendit cum multitudine ; loquitur igitur Thaddæus de descensu ad inferos, unde sanctorum Patrum multitudine cum Christo ascendit.

Ignatius in epist. ad Trallian. : « Vere, inquit, non hominum opinione crucifixus et mortuus est, videntibus cœlestibus, terrenis et iis qui sub terra detinebantur. » Item : « Descendit ad infernum solus, regressus autem est cum multitudine. » Justinus in Dial. cum Triph. conqueritur, a Judæis abrasum testimonium Hieremias, ubi dicebatur Dominus descendisse ad inferos, ut liberaret mortuos suos.

Irenæus lib. V, cap. 31. « Dominus, in-

quit, legem mortuorum servavit, ut fieret primogenitus a mortuis, et commoratus usque ad diem tertium in inferioribus terræ, etc. » Et ne dicant hic agri de sepulcro, subdit: « Cum Dominus in medio umbræ mortis abierit, ubi animæ mortuorum erant, etc. » Clemens lib. VI Strom. « Prædicavit, inquit, iis Dominus, qui erant apud inferos. » At certe corpus in sepulcro non prædicavit.

Origenes hom. 15. in Genes. « Unigenitus, inquit, Filius pro salute Mundi usque ad inferna descendit, et inde Protoplastum revocavit. Quod enim dixit ad latronem, Hodie mecum eris in Paradiso, non hoc illi soli dictum, sed etiam omnibus Sanctis intellige, pro quibus in inferna descenderat. » Vide eundem lib. II cont. Celsum, et lib. V in epist. ad Rom.

Eusebius lib. IV demonstr. Evang. cap. 42. « Usque ad mortem, inquit, et usque ad ipsos mortuos, leges charitatis ipsum vocabant, ut eorum quoque qui antea mortui erant animas revocaret. » Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4., postquam dixerat de sepultura, subjungit: « Descendit ad inferos, ut et illic justos liberaret etc. » Vide etiam Catech. 14.

Athanasius in lib. de Incarnat., qui incipit: « Mos pii hominis, » ult. med.; « Credite, inquit, animam interiorum hominum esse, quoniam id et a prima plasmatione ostenditur, et secunda dissolutione monstratur, cum non solum in nobis, sed etiam in Christi corpore id pateat, corpore non ultra sepulcrum delato, anima ad inferos penetrante, locis ingenii intervallo discriminatis; sepulchro quidem id quod corporeum erat recipiente: inferno vero id quod incorporeum fuit, etc. » Et infra docet, Christum descendisse ad inferos, ut animas liberaret.

Basilus in Psalm XLIV, exponens illud: *Myrrha, et gutta, et cassia* (1): « Itaque, inquit, Christi fragrantia myrrham quidem spirat propter passionem, guttam vero propterea quod non immobilis, neque inefficax mansit tribus diebus, et tribus noctibus sed descendit ad inferos gratia dispensationis circa resurrectionem, ut universa seipso impleat. » Et infra: « Habens igitur myrrham propter sepulturam, stactem propter descensum ad inferos. » Et in Psalm XLVIII, exponens illa verba: *Deus redimet animam meam*

e manu inferi (2): « Manifeste, inquit, vaticinatur Domini ad inferos descensum, qui cum aliis etiam animam redimat, ne illic maneat. »

Gregorius Nyssenus Orat. 1. de resurr. Christ., ant. med.: « Vultis, inquit, aliquid de triduo tempore scire? sufficit tantum didicisse, quod cum Dominus, omnipotens sapientia, in tam exiguo temporis spatio fuisset in corde terræ, quod est mentis illius (Diaboli) domicilium, magnam illam mentem, qui in eo habitat, potuit decipere, atque infatuare. » Et infra, loca subterranea vocat cor terræ, ubi sedes est Diaboli.

Gregorius Nazianzenus Orat. 2. de Pasch. non procul a fine: « Si in infernum descendat, inquit, simul descende, ea quoque mysteria cognosce, quæ Christus illic designavit etc. » Ibidem proponit questionem, nec solvit: an Christus omnes ex inferno eduxerit, an tantum aliquos.

Epiphanius in Ancor., ant. med.: « Dicitur, inquit, inter mortuos liber. Liber significat, infernum non obtinuisse in ipsum imperium, verum propria voluntate ad infernum ipsum descendisse cum anima. » Vide etiam hæc. 46. quæ est Tatiani, ubi dicit, Christum ad inferos descendisse, ut animam Adami, et aliorum Patrum liberaret. Chrysostomus hom. 2. de Symb., postquam exposuerat sepulturam, subjungit: « Descendit ad inferna, ut et ibi a miraculo non vacaret. »

Cyrillus lib. de rect. Fid. ad Theodos., cir. med. « Anima, inquit, ad Verbum copulam unionem sortita, descendit quidem ad infernum divina virtute, et potestate utens, etiam spiritibus qui illic erant, apparuit, et dicebat compeditis: Egre dimini, et iis, qui in tenebris, revelamini. » Item: « Quemadmodum unigenitus cum iis, qui adhuc in carne erant, cum carne conversatus est, ita et animabus in inferno prædicavit, animam habens sibi unitam in qua fuit. » Vide etiam lib. XII in Jo. cap. 36.

Theodoretus in Psalm XV, ex illo Psalm. *Non relinques animam meam in inferno* (3), dicit, evidenter refelli Arium, et Apollinarem, qui dicebant, Christum non assumpsisse animam. Damascenus lib. III de Fid. cap. ult. « Descendit, inquit, in infernum anima deificata, ut quemadmodum iis qui in terra justitiæ ortus est Sol, sic et iis qui sub terra

(1) Psalm. XLIV, 9. — (2) Psalm. XLVIII, 16. — (3) Psalm. XV, 10.

in tenebris et umbra mortis sedebant, lux refulgeret. »

Ex Latinis. Tertullianus in lib. de anima, c. 54. « Nobis, inquit, inferi non nuda cavositas, nec subdivalis aliqua Mundi sentina creduntur, sed in fossa terræ, et in alto vastitas, et in ipsis visceribus ejus abstrusa profunditas. Siquidem Christum in corde terræ triduum mortis legitimus expunctum, id est, in recessu intimo, et interno, et in ipsa terra aperto, et intra ipsam clauso, et inferioribus adhuc abyssis superstructo. » Et ibid. « Si Christus descendit in inferiora terrarum, ut illic Patriarchas et Prophetas compotes sui faceret, habes et regionem inferorum subterraneanam credere. »

Hippolytus Martyr in Orat. de Antich. init. « Beatam, inquit, in cruce passionem, sepulturam ejus, descensum ad inferos, ascensum, redemptionemque animarum, etc. » Cyprianus Serm. de unct. Chrism. in fine: « Passus est Rex illud, inquit, et vita occidi, descendensque ad inferos captivam ab antiquo captivitate reduxit. » Similia habet Serm. seq.

Hilarius in Psalm CXXXVIII, in illud: *Si descendero in infernum, ades* (1). « Humanæ, inquit, ista lex necessitatis est, ut sepultis corporibus, animæ ad inferos descendant quam descensionem Dominus ad consummationem veri hominis non recusavit. » Et lib. X de Trin. ult. med.: « Numquid descendisse ad inferos corpus, quod in sepulcro jacuit, dicitur? »

Philastrus in lib. de hæres. cap. de descensu ad infer., dicit, errare eos qui putant, descendente Christo ad inferos, liberatas fuisse animas Poetarum, et Philosophorum, et similibus Infidelium, et addit: « Nam si Deum esse credidissent, deorum, et deorum turpia nomina non seminassent, et in descensione Christi in infernum veniam impetrassent. »

Gaudentius tract. 6. de Exodo: « Nocte, inquit, qua, corpus exanime relinquens in cruce, Dei filius transit cum anima ad Ægyptum inferiorem, ut animas in inferno positas visitaret, etc. »

Prudentius in hym. IX *Καθημερινόν*.

(1) Psalm. CXXXVIII, 8.

Quin et ipsum, ne salutis Inferi expertes forent, Tartarum benignus intrat. Fracta cedit janua, etc.

Et hymn. I.

Inde est quod omnes credimus, Illo quietis tempore, Quo gallus exultans canit, Christum rediisse ex inferis.

Ambrosius lib. III de Fid. cap. 3. « Liber, inquit, est, quia mortis vincula nescivit, non captus ab inferis: sine adiutorio est, quia neque per nuntium, neque per legatum, sed ipse per se Dominus salvum fecit populum suum. » Vide etiam de mysterio Paschæ, cap. 4. et in cap. X ad Rom. et cap. IV ad Ephes.

Hieronymus in cap. IV ad Ephes. « Inferiora terræ, inquit, infernus accipitur, ad quem Dominus noster Salvatoreque descendit, ut Sanctorum animas, quæ ibi tenebantur inclusæ, secum ad cælos victor abduceret. » Similia clarissime docuit in III cap. Eccl. et in IX Zach.

Ruffinus in explicat. Symb. sic loquitur: « Sed et Joannes dicit: Tu es qui venturus es (in infernum sine dubio) an alium expectamus? » Et infra: « Rediit ergo victor a mortuis, inferni spolia secum trahens, eduxit enim eos qui tenebantur a morte. »

Augustinus epist. 57. ad Dard. quæst. 1. « Neque, inquit, ipso die in celo futurus erat homo Christus Jesus, sed in inferno secundum animam, in sepulcro autem secundum carnem. » Epist. 99. « Quis ergo nisi Infidelis negaverit fuisse apud inferos Christum? » Et ne per inferos intelligamus sepulcrum, subjungit infra: « Secundum animam eum fuisse apud inferos, aperte Scriptura declarat. » Tract. 78. in Jo. « Quis non est derelictus in inferno? Christus Jesus, sed in anima sola. Quis resurrecturus triduo jacuit in sepulcro? Christus Jesus, sed in carne sola. » Vide etiam lib. XVII de Civit. Dei, cap. 11. et lib. XX, cap. 15. et in Psalm. 85.

Leo Serm. 1. de Resurr. Dom.: « Resurrectio, inquit, Salvatoris nec animam in inferno, nec carnem diu morata est in sepulcro. » Fulgentius in lib. III ad Trasm. cap. 23. « Quam tamen carnem nec in morte divinitas deseruit, sicut nec in inferno ani-

mam dereliquit.» Et cap. 33. «Sciebat quod ille susceptor pleni hominis Deus, totus esset cum carne sua in sepultura, totus cum anima sua in inferno.»

Vigilius Martyr lib. II cont. Eutyche. «Caro, inquit, ipso die non fuit in Paradiso, nec in inferno, sed exanimis jacuit in sepulchro, anima per illud triduum in inferno, non in sepulchro.»

Arator Subdiaconus lib. I in Act. Apost. tractans, cap. 2.

Pavidis, inquit, resplendit umbris.
Pallida regna petens, propria quem luce
coruscum
Non potuit fuscare Chaos, fugere dolores,
Infernum tunc esse timet, etc.

Gregorius lib. XIII Moral. cap. 20. «Dum Conditor ac Redemptor noster in claustra inferni penetrans, electorum exinde animas exodit, nos illo ire non patitur, unde jam alios descendendo liberavit.» Vide etiam cap. 21. et expositionem Psalmi *De profundis*. Beda lib. III in Job, cap. 7. «Hoc dixisse, inquit, Dominum puto, quod circa finem seculi pro redemptione hominis esset ad inferos descendurus, ubi pro potestate descendens deambulasse se dixit, quia impossibile erat, ut quasi reus peccati infernalibus vinculis teneretur.»

Haebemus igitur consensum Patrum, qui ante annos ut minime octingentos floruerunt, quos certe, stultissimi sumus, si non paucis recentioribus haereticis praetulerimus.

CAPUT XV.

Christum proprie, ac reipsa descendisse ad inferos.

Quartus error est Durandi in III. d. 22. q. 3. ubi docet, Christi animam descendisse ad inferos, non secundum substantiam suam, sed per effectus quosdam, quia nimirum beatificavit et illuminavit sanctos Patres, qui erant in Limbo. Tale aliquid de profecione Christi ad animas sanctorum Patrum, per efficaciam, non per essentiam, docuit

(1) I. Joan. I, 7.

Calvinus, ut superiore distinctione indicatum est.

Sed multum interest inter Calvini et Durandi sententiam. Primo, Calvinus non vocat hoc *descendere ad inferos*, sed fingit alium descensum per dolores inferni a Christo toleratos: Durandus autem vult, hoc modo Christum descendisse ad inferos. Secundo, Calvinus negat inferos reales, et praecipue Limbum Patrum: Durandus ibidem agnoscit utrumque locum. Tertio, Calvinus locat animas Sanctorum in caelo, etiam ante Christi adventum: Durandus dicit, eas fuisse in Limbo. Quarto, Calvinus negat, animas Sanctorum a Christo beatificatas: Durandus concedit. Quinto, Calvinus sententiam suam vult esse certissimam: Durandus vero dicit, non esse pertinaciter asserendum, Christi animam non descendisse secundum essentiam ad infernum, imo forte descendisse, sed id non constare, cum tamen constet, eum descendisse secundum effectum.

In hoc ergo solum Durandus errat, quod non existimat credendum esse necessario, Christi animam reipsa secundum essentiam fuisse in inferno. Et quidem hanc sententiam esse erroneam, probatur.

Primo, quia Scripturae, Concilia, et Patres citati deserte dicunt, Christi animam descendisse ad inferos, et carnem mansisse in sepulchro: certum autem est, carnem vere ac proprie non per tropum, per se non per effectum mansisse in sepulchro.

Secundo, si per effectum fuisset Christus in inferno, non solum anima, sed etiam caro in inferno fuisset, causa enim illius effectus etiam caro fuit. Neque satisfacit Durandus, cum respondet, praecipuam causam fuisse animam. Nam praecipua causa fuit compositum, id est, totus ille homo, qui patiebatur et merebatur. Praeterea, esto, fuisset anima praecipua causa, tamen etiam caro et sanguis fuit causa, alioqui non vere diceretur, I. Jo. I: *Sanguis ejus emundat nos* (1); ergo vere dici posset, caro et sanguis Christi descendisse ad inferos, quod est contra Scripturam et Patres.

Tertio, si per effectum tantum descendit ad inferos; ergo eodem tempore anima Christi fuit in multis locis simul, in inferno, in Paradiso terrestri, in terra, in caelo: nam sine dubio mors Christi habuit aliquem effectum in his omnibus locis, illustrans ani-

mas Patrum in Limbo, laetificans Angelos in caelo, consolans Enoch et Eliam in Paradiso, et in terra compunctionem in hominibus efficiens. Cur igitur in Symbolo non fit mentio nisi descensus ad inferos? Cur Patres omnes praedicant, Christum in triduo illo fuisse apud inferos, et non dicunt fuisse in caelo et in terra, imo aliqui id expresse negant?

Quarto, Christi anima triduo fuit in corde terra: at ille effectus in momento peractus est. Item Christi anima rediit tertio die, nimirum quando resurrexit, tunc enim rediit ab inferis ad superos: at secundum effectum nunquam rediit, quia effectus ille semper manet; aut si rediit peracto negotio suo, certe ipso die rediit, quo mortuus est: nam continuo post mortem dispulit Dominus tenebras inferni, et Patres divina visione illustravit. Itaque unum e duobus concedendum videtur, aut nunquam Dominum ab inferis rediisse, aut ipso primo die rediisse: utrumque autem Symbolo Fidei, et Scripturis ipsis, ac Patrum confessioni repugnat.

Denique ex fundamento Durandi sequitur, Christum nullo modo descendisse ad inferos. Fundamentum enim ejus est, quia animae non possunt esse in loco, nisi per operationem: et rursus, non possunt operari nisi in proprio corpore, cujus sunt formae; ex quo sequitur, animas separatas non posse proprie et simpliciter esse in loco.

Et quia poterat quis dicere: ergo animae impiorum non sunt in inferno, vel animae Sanctorum non erant in Limbo, nec modo sunt in caelo: addit Durandus, olim animas fuisse in Limbo per deputationem, quia deputatae erant ad eum locum, quando recepissent corpora, nisi Christus eas redemisset: animas autem impiorum esse in inferno per deputationem simpliciter, quia deputatae sunt ut ibi sint quando corpora recipiant.

At hinc sequitur, animas Sanctorum non fuisse in inferno, nec nunc esse in caelo, sed fuisse futuras in inferno, et nunc esse futuras in caelo: nam esse in loco per deputationem, est non esse, sed esse futurum. Quemadmodum Consules designati in annum sequentem, non dicebantur nec erant Consules, sed solum erant futuri Consules. Hinc vero ulterius sequitur, Christum nullo modo descendisse ad inferos, nam descendit ad locum animarum, sed animae illae erant quidem futurae in inferno, re autem

ipsa tunc nusquam erant; igitur Christus nusquam descendit, proinde nec ad inferos.

At objicit primo Durandus. Animae sunt in loco corporeo solum per operationem quam exercent in illo loco: sed animae nihil possunt operari nisi in suo corpore, et per suum corpus; igitur cum vacant corpore, nusquam sunt.

Respondeo primum: non esse improbabilem eorum sententiam, qui docent, tam Angelos, quam animas esse in loco per suam essentiam, quae cum sit res quaedam, et finita, necessario est praesens uni certo loco, et non alteri, nisi mutetur de loco ad locum.

Secundo dico: secundum B. Thomam, animas quidem naturaliter non posse applicari certo loco nisi per operationem: quae sententia expresse est Nysseni lib. de Anima cap. 41. nec operari posse extra suum corpus; tamen supernaturaliter utrumque posse, ut idem B. Thomas fatetur, I. p. q. CXVII. et B. Aug. lib. de cura pro mort. cap. 46. Itaque Deo jubente potest anima separata movere corpora, et apparere, ac loqui, et operari eo modo quo Angeli operantur, ut patet de anima Samuelis I. Reg. XXVIII. et de anima Mosis Matth. XVII. et de anima S. Felicis, quae, teste B. Augustino loc. cit., palam apparuit multis, et de anima Paschasis, quam in thermis Puteolanis vidit S. Germanus ministrantem in coloribus illis, teste S. Gregorio lib. IV Dialog. cap. 40. Et multa similia referri possent, quae nullo modo negari queunt.

Potest etiam anima Deo jubente nihil operari in corpora, et tamen alligari certo loco, etiamsi nos modum quo id fiat non intelligamus, ut Augustinus docet lib. XXI Civit. Dei, cap. 10. nam nec perfecte intelligimus quomodo anima nostra, quae spiritus est immortalis, uniat tam infime corpori mortali, ut una res fiant, et tamen id omnes credimus.

Secunda obiectio Durandi est. Quia anima Christi dicitur descendisse in infernum, ut animas Sanctorum beatificaret: at animae Sanctorum beatificatae fuerunt in eodem instanti, quo Christus mortuus est, nec potuit anima Christi in eodem instanti esse in inferno, quia fuisset simul in duobus locis; ergo non descendit per motum verum, sed metaphorice, id est, per effectum.

Respondeo: ineptum esse propter has

argutias revocare in dubium mysteria Fidei. Nam primo unde habet Durandus, animas necessario debuisse beatificari in eodem instanti indivisibili, quo Christus mortuus est? Nam etiamsi tunc fuerit persolutum pretium redemptionis, et debuissent animæ justæ mox beatificari: tamen illud mox, posset esse tempus quoddam brevissimum, quod requireretur, ut Christi anima fieret præsens animabus Patrum. Licet enim non esset necessaria presentia animæ Christi, ut Patres divina visione illustrarentur; tamen congruum esse videbatur, ut illa esset præsens, dum id fieret: neque periculum erat, ne sanctæ illæ animæ, quæ patienter expectaverant multas annorum centurias, jam moleste ferrent dilationem temporis brevissimi, ac plane imperceptibilis. Deinde, non propter solam beatificationem animarum Christus ad inferos descendit, id enim facere poterat sine descensu, sed etiam ut maneret in loco animarum illo triduo, quo corpus jacebat in loco corporum, et propter alias etiam causas.

Tertia objectio Durandi est. Quia in illo triduo anima Christi fuit cum latrone in Paradiso, juxta illud Luc. XXIII: *Hodie mecum eris in Paradiso* (1): at non fuit in Paradiso quoad locum, ut notum est, sed quoad effectum, quia anima Christi beata beatificavit etiam animam latronis; ergo pari ratione, cum dicitur fuisse eodem tempore in inferno, non debet intelligi de inferno quoad locum, sed quoad effectum: vel si in inferno fuit, et in Paradiso quoad locum; ergo in duobus locis simul.

Respondeo primo: Paradisum hic accipi metaphorice, infernum autem proprie. Nam Paradisus proprie pomarium significat. Unde Eccles. II, dicit Salomon, feci mihi hortos, et pomaria, et in Hebræo גַּן וְיַרְדֵּן וְעֵץ הַיַּיִן vox autem infernus proprie locum inferiorem designat.

Secundo, cum Patres omnes doceant, Christi animam fuisse in illo triduo in inferno ubi erant cæteræ animæ, imo idipsum Scripturæ, et Concilia, et Symbolum testentur; id nullo modo negandum est homini Christiano, sive Paradisi vox accipiatur metaphorice, quod valde consentaneum est rationi, sive etiam proprie: nec enim Deo impossibile erat efficere, ut Christi anima simul esset in duobus locis.

(1) Luc. XXIII, 43. — (2) Eccl. XXIV, 45.

His igitur expeditis quasi per modum appendix, explicabimus aliquot breves questiones, quæ de hoc ipso descensu Christi ad inferos inter Catholicos tractari solent.

CAPUT XVI.

Solvuntur quædam dubia

Primum dubium. Ad quæ loca inferni descendit. B. Thomas 3. p. q. LII, art. 2. docet, Christum per realem præsentiam solum descendisse ad Limbum Patrum: per effectum autem ad omnia loca inferni; nam damnatos incredulitatis arguit, eis vero qui purgabantur spem gloriæ dedit.

At probabile est profecto, Christi animam ad omnia loca inferni descendisse. Primo propter locum illum Eccles. XXIV. *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, inspiciam omnes dormientes* (2).

Secundo quia Augustinus epist. 99. dicit, Christum descendisse ad loca inferni, ubi erant dolores et tormenta. Et Fulgentius lib. III ad Trasimund., cap. 30. dicit, Christum descendisse usque ad infernum, ubi solebant peccatorum animæ torqueri. Cyrillus Hierosolymitanus Catech. 4. Ambrosius in lib. de Myst. Paschæ, Eusebius Emissenus in Orat. de Pascha, et alii Patres, dum describunt terrorem gehennæ, ac Dæmonem in descensu Christi, aperte indicant, Christum præsentiam suam illis manifestasse. Imo Nysenus Orat. 1. de Resur. clare dicit, cor terræ, quo Christus descendit, esse sedem illius magnæ mentis, quæ dicitur Diabolus.

Porro alter Cyrillus lib. XII in Jo. cap. 36 et alii Patres dicunt, Christum descendisse ad inferiores partes terræ, ut vivorum et mortuorum dominaretur, id est, ut quasi caperet possessionem totius regni sui: at etiam ad regnum ejus pertinent Damna, ut qui in carceribus et tormentis ipsius jussu continentur.

Secundum dubium. An Christus fuerit aliqua pœna, esse in inferno. B. Thomas 3. p. q. LII, art. 1 et 3. videtur dicere, fuisse aliquam pœnam Christo, esse in inferno secundum animam, et in sepulchro secundum

carnem. Dicit enim, voluisse eum ibi esse, ut nostras pœnas in se susciperet. Cajetanus in Act. cap. II, dicit, dolores mortis durasse in Christo usque ad resurrectionem ratione pœnalitatum quæ relinquuntur ex morte, quæ sunt præcipue tres. Prima, quod anima maneat separata, quæ melius se haberet conjuncta. Secunda, quod anima maneat in loco sibi non convenienti, id est, in inferno. Tertia, quod corpus maneat in sepulchro, et hoc dicit significari illis verbis Petri *Solutis doloribus mortis* (1).

At Bonaventura in III d. 22. q. IV dicit, Christi animam, dum esset in inferno, fuisse in loco pœnæ, sed sine pœna, cujus modus loquendi mihi videtur magis conformis Patribus. Itaque etsi, quod maneat anima separata a corpore, pœna vel pœnalitas, vel potius minor perfectio dici possit: tamen mansionem animæ Christi in inferno, et corporis in sepulchro, non auderem vocare pœnam nec pœnalitatem; nam illæ animæ pœnam trahunt ex inferno, quæ ibi sunt tanquam in carcere, nec possunt egredi quod volunt: at Christus fuit in inferno liber et liberator aliorum, ut omnes Patres clamant, non autem vocatur pœna, si rex invasit carceres, ut aliquos liberet, sed vocatur dignatio, et humilitas. Pari ratione, esse in sepulchro non est pœna, nec malum corpori simpliciter, imo bonum est corpori defuncto: at malum est corrupti in sepulchro, et putrefieri; caro autem Christi in sepulchro fuit, sed sine corruptione.

Unde Fulgentius lib. III ad Trasimund. cap. 30. dicit, debuisse Christum ad plenum redemptionis effectum descendere cum animam usque ad locum tormentorum; sed non pati ulla tormenta; et cum corpore usque ad locum corruptionis, sed non pati corruptionem, sicut acceperat humanam naturam similem nostræ peccatrici, sed acceperat sine peccato. Nec ratio Cajetani ex loco Petri Act. II: *Solutis doloribus inferni* aliquid probat. Nam, ut supra ostendimus contra Calvinum, dolores mortis dicuntur qui mortem comitantur et præcedunt, non qui sequuntur.

At objicit Cajetanus. Quia illud *Non derelinques animam meam in inferno* (2) significat beneficium fuisse animæ Christi, quod fuerit liberata ex eo loco; ergo pœna erat ibi manere.

Respondeo: beneficium fuisse animæ

Christi, quod celeriter corpori conjungere, sicut malum erat ei separatio; et hoc modo beneficium illi fuit liberatio ab inferno, non ratione loci, sed ratione separationis a corpore. Et hoc fortasse voluit etiam dicere B. Thomas, quod videlicet pœna fuerit Christo esse in inferno et sepulchro, solum ratione separationis: nam ratio ejus nihil aliud probat, nimirum, quia debuit subire pœnas nostras.

Hæc enim ratio, si adferatur ad probandum, debuisse Christum vere mori, et proinde pati separationem animæ a corpore, recte concludit. Si vero inde quis probare velit, debuisse Christum esse in inferno, ut in loco misero et pœnali, nihil efficit, aut efficit plus quam velimus. Nam secundum istam rationem, debuisset Christi anima esse in inferno ut in carcere, et caro debuisset in sepulchro corrupti: ista enim est pœna nostra.

Tertium dubium: Quid contulit animabus justorum descensus Christi ad inferos? B. Augustinus in epist. 99. ad Evod. videtur sentire, eas animas etiam antea fuisse beatas, et nihil eis contulisse Christi descensum: « Illis, inquit, justis, qui in sinu Abrahamæ erant, cum ille (Christus) in infernum descenderet, nondum quid contulisset inveni, a quibus eum secundum beatificam præsentiam divinitatis suæ nunquam video recessisse. »

Respondeo cum communi Catholicorum sententia: duo magna bona eis contulisse Christum. Primo, beatitudinem essentialem. Secundo, educationem ex eo carcere, ac deductionem in cœlum; quorum primum continuo illis præstitit, secundum autem non diu postea.

De primo habemus testimonium illud Eccles. XXIV: *Penetrabo omnes inferiores partes terræ, illuminabo omnes sperantes in Domino* (3). Item illud Luc. XXIII: *Hodie mecum eris in Paradiso* (4). Quod verbum, inquit Origenes hom. 15. in Genes. non solum latroni, sed etiam omnibus justis qui in inferno erant dictum fuit. Item consensus Scholasticorum in III d. 22. Denique ostendimus in lib. I de cult. Sanct., propria disputatione, post Christi passionem animas Sanctorum statim admitti ad visionem Dei. De secundo beneficio habemus consensum Patrum supra citatorum.

(1) Act. II, 24. — (2) Psal. XV, 10. — (3) Eccl. XXIV, 45. — (4) Luc. XXIII, 43.

Ad locum ergo Augustini respondet B. Thomas 3. p. q. LII, art. 5. ad 1. Augustinum non velle dicere, non se invenisse quid contulerit justis Christus descendens ad inferos, absolute, sed quantum ad dolores inferni, quos solvit, ut sensus sit, Christus descendit dolores inferni solvere: at justis non dolebant; ergo quantum ad solutionem dolorum, nihil eis contulit.

Fortasse melius dicemus, Augustinum dum scribebat eam epistolam, nondum cognovisse ubi erat sinus Abrahamæ, et propensum etiam fuisse in eam partem, ut non esset in inferno, et propterea, hoc dubio manente, merito eum dixisse, quid contulerit justis Christi descensus ad inferos, nondum se intelligere potuisse. Nam, ut diximus, duo beneficia contulit Christus animabus justorum; visionem beatificam, et educationem ex carcere inferni: ratione primi non fuit opus descensu, cum divinitas sit quæ proprie beatificat, et illa est ubique. Et hoc est quod ibi dicit cum ait, beatificantem sapientiam suam divinitate nunquam abfuisse ab animabus illorum justorum: non enim vult dicere, illas animas semper fuisse beatas, sed non fuisse opus motu Christi ut bearentur, cum sapientia beatificans ubique sit. Ratione secundi beneficii, non fuit etiam opus Christi descensione ad inferos, si illarum animarum non erant in inferno.

Quartum dubium. An præter animas justorum, quæ erant in sinu Abrahamæ, aliquæ aliæ liberatæ sint? Respondeo: non esse liberatas ullas animas Damnatorum ad gehennam. Nam Philastrius in lib. de hæres., cap. de descensu ad inferos, et Augustinus lib. de hæresi, cap. 79. dicunt, esse hæresim, si quis asserat, ullos impios in inferno Christo prædicante conversos et salvatos. Præterea, videtur implicare contradictionem, quod aliqui fuerint damnati ad æternas pœnas, et tamen postea salvati fuerint: nam æterna damnatio includit certitudinem pœnæ nunquam finiendæ; at quomodo certi esse possunt, se sine fine puniendos, qui aliando liberantur?

Adde locum Eccl. XXIV: *Illuminabo omnes sperantes in Domino* (1). Hinc enim deducitur, nullos eorum fuisse illuminatos, qui damnati erant ad æternas pœnas, quippe qui sine dubio non sperabant in Domino. Adde præterea illud Jo. IX: *Venit nox, in*

qua nemo potest operari. Et II. Corinth. V: Omnes stabimus ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis. Et Galat. VI: Quæ seminaverit homo, hæc et metet. Dum tempus habemus, operemur bonum (2). Hæc enim omnia satis aperte indicant, non esse post hanc vitam locum penitentiae, et reconciliationis. Adde postremo consensum Theologorum in III. dist. 22.

Quare inter fabulas numeranda est illa narratio, quam in historiis Patrum circumferri dicit Nicetas in Comment. ad 2. Orat. Greg. Nazianz. de Pascha. Ait enim, cuidam Christiano maledictis insectanti memoriam Platonis ut impii et damnati, Platonem per quietem apparuisse, atque dixisse: «Ego quidem peccatorem me fuisse non nego, verum cum Christus ad infernum descendit, nemo ante me ad Fidem accessit.» Hæc quidem fabula est: illud autem est credendum, quod idem Nicetas ibidem dicit, Chrysostomum affirmasse, nullos in inferno a Christo descendente ad ea loca liberatos, nisi qui digni erant salute, cum hinc descenderent.

Eadem est ratio de animabus infantium, qui discesserunt cum peccato originali: nam neque ex illis ullam salvatam credibile est. Quocirca quod ait Clemens Alexandrinus lib. VI Strom. prædicante Christo apud inferos, non defuisse qui crediderint, ac penitentiam egerint, improbable est.

De animabus Purgatorii majus dubium esse potest: nam colligi videtur ex illo Eccles. XXIV: *Illuminabo omnes sperantes in Domino* (3), beatificatas tunc fuisse omnes piæ animas. Præterea, Augustinus epist. 99. ad Evod. et lib. XII de Gen. cap. 33. aperte dicit, a Christo aliquos solutos doloribus inferni, et explicat, se non loqui de animabus sanctis, quæ erant in sinu Abrahamæ, nec de animabus impiis, quas absurdissimum existimabat fuisse, Christo ad inferos descendente, conversas; igitur restat, ut loquatur de animabus, quæ adhuc luebant purgatorias pœnas. Item Gregorius lib. XIII Moral. cap. 20. dicit, omnes electos liberatos.

At B. Thomas 3. par. q. LII. art. 8. docet, animas Purgatorii non esse liberatas simpliciter ex descensu Christi ad inferos; nec enim Christus aliquid contulit ulli, nisi quod meruerat passione sua: passio autem Christi non habet effectum temporalem, sed

æternum, semper enim est æque efficax; non ergo tunc liberasset Christus nisi illos, qui habuerunt talem dispositionem, qualem habent qui nunc liberantur. Addit tamen B. Thomas, duobus modis potuisse accidere, ut tunc aliqui liberarentur. Primo, si expleverant tempus purgationis suæ. Secundo, si ex devotione particulari ad Christi passionem id meruerant in hac vita, ut tunc liberarentur, cum Christus in eum locum descenderet. Et hoc modo debet exponi S. Augustinus, qui dicit, eos liberatos quos nove-

rat Dominus liberandos.

Ad locum Ecclesiastici et Gregorii posset dici: Christum liberasse omnes electos, cum descendit ad inferos, sed non simul; nam quosdam statim liberavit, alios postea, finita nimirum purgatione: sed tamen omnibus id præstitit, ut non manerent in limbo expectantes beatitudinem. Quamquam non esset error, si quis diceret, multos alios, aut etiam omnes tunc liberatos ex Purgatorio, e gratia speciali, quia Dominus non est alligatus Sacramentis, aut meritis nostris.

(1) Eccl. XXIV, 45. — (2) Joan. IX, 4; II. Cor. V, 10; Galat. VI, 8. — (3) Eccl. XXIV, 45.